En gruppe amatørarkæologer fra detektorklubben Tellus mødtes i efteråret ved en mark i Skørring nær Skanderborg for at lede efter forsvundne genstande af kulturhistorisk værdi.

Detektorfolk graver fortiden frem

Af Gitte Wind
Foto Niels Norman Brygger

En stor del af det danefæ, der ligger på landets museer er fundet af amatørarkæologer med detektor.

Fotos Gitte Wind

Amatørarkæologerne Ib Krause-Kjær og Allan Faurskov.

Der er ti grader og fuglekvidder denne tidlige morgen i november. Jorden er trods årstiden blød og plovfurerne vidner om, at lodsejeren netop har pløjet marken. Fem detektorfolk med en aldersspredning på fyrre år ankommer til Skørring. De hilser på hinanden, mens de trækker i varmt tøj og finder deres udstyr frem. Værktøjsbæltet spændes om maven. Det indeholder minidetektor, en halv tandbørste til rengøring og en GPS til at notere koordinater. Trådløse høretelefoner til at indfange detektorsignaler sættes på hovedet, den meter lange detektor gøres klar, og en lille spade svinges over skulderen. Der er spænding i luften og snakken går om chancen for at gøre et fund.

Spor af fortiden

Allan Faurskov, der er amatørarkæolog på tredje år, har arrangeret dagens detektortur med Skanderborg Museum. Han gør tegn med armen, og de fremmødte samles og lytter spændt på hans historiske gennemgang. Han står med kort og luftfotos over området og forklarer, at museet mener, at der for over 800 år siden har ligget en borg og et voldsted, hvoraf de sidste rester blev opbrudt i 1911. Han peger i retning af gården på den anden side af den mark, de står for enden af. Alle vender sig om for at sondere det kuperede terræn.

»På kortet fremgår det, at der har gået en vej tværs over marken ind til gården. Jeg har læst, at området med udstykningerne i 1700-tallet er blevet til som små lodder, hvor hver gård har fået et lod. Der må have været en vældig trafik på vejen. Vi kan derfor være heldige at finde et løsfund, en knap eller en mønt, som er tabt af en tilfældig forbipasserende.«

Detektorfolkene tripper utålmodigt, mens Allan Faurskov som det sidste deler små fundposer ud med nummererede sedler. De skal bruges til at gemme og dokumentere fundet af et eventuelt stykke danefæ.

»Nu skal vi i gang,« råber en af deltagerne. Han tænder sin detektor og bevæger sig ud på marken.

Irgrøn patina

Forventningsfulde og koncentrerede følger de andre detektorførere efter i kolonner op på tværs af plovfurerne, karakteristisk svingende med detektoren i lette ensformige sving fra højre mod venstre. Deres hoveder er let bøjede, og øjnene er rettet mod jorden. Der bliver ikke vekslet et eneste ord i det første kvarter, indtil stilheden brydes af en bippende lyd fra Ib Krause-Kjærs metaldetektor.

»Det lyder rigtigt det der,« råber en af detektorførerne og peger på Ib Krause-Kjær, der med sin orangefarvede refleksjakke lyser op på marken.

Ib Krause-Kjær, der har været amatørarkæolog i syv år, hakker spaden i jorden, lægger metaldetektoren ned og sætter sig på knæ. Han griber efter sin håndetektor og undersøger stedet med små cirkelbevægelser. Han tager en jordknold op og smuldrer forsigtigt jorden af. Frem af den kulsorte jord kommer et stykke bronzelegering. Med tandbørsten fjerner han forsigtigt lidt ekstra jord, og den karakteristiske irgrønne farve bliver tydeligere.

»Her er noget spændende med den helt rigtige eftertragtede patina. Det er et af de fund, jeg ikke præcist kan sige, hvad er. Det er sandsynligvis en støberest. Men renser jeg den for meget, så forsvinder forgyldningerne.«

Ib Krause-Kjær putter dagens første fund i den udleverede pose, hvorefter han med sin GPS noterer koordinaterne, der med en nøjagtighed på tre meter fortæller, hvor han har fundet genstanden. Han smiler fornøjet og rejser sig for atter at tænde detektoren.

FAKTA

Danefæ-godtgørelse
Nationalmuseets budget til danefægodtgørelse er på 400.000 kroner årligt. Dertil udbetaler de lidt ekstra, så det fulde beløb kommer op på en million kroner. Normalt betaler Nationalmuseet en minimumspris på 200 kroner for fundne gamle ting. Detektorfolk kan ikke leve af deres hobby, for med ca. 500 detektorførere i Danmark bliver det til omkring 1000 kroner årligt i gennemsnit.

Fund af danefæ
Danmarks lov om fund af danefæ kan hentes fra Nationalmuseets hjemmeside: www.natmus.dk

Fotos: Niels Norman Brygger og Allan Faurskov.

Historisk sus

Ib Krause-Kjær har i sin tid med detektor gjort sig flere opsigtsvækkende fund i arkæologiske kredse. Mens han går rundt på marken, fortæller han begejstret om dengang, han stod med et stykke kulturhistorie i hånden.

»Det var en mønt fra Kejser Karl den Store, som samlede Vesteuropa. Den fandt jeg på Alrø i august 2008, og den var usædvanlig på det tidspunkt. Mønten er slået mellem år 800-810 i Milano. Det er en lille uanselig sølvmønt på størrelse med en fingernegl. Jeg afleverede den på Moesgård Museum, og så gik den til Mønt- og medaljesamlingen på Nationalmuseet, hvor den i dag ligger udstillet i et glasmontre.«

Som andre detektorførere interesserer Ib Krause-Kjær sig for historie og gamle ting. Han er fascineret af at finde genstande, der har været forsvundet og gemt sig i kulturlaget i de sidste tusinde år, og dermed være med til at skrive danmarkshistorie.

»Det er spændende, at tingene har en forbindelse med fortiden og kan fortælle historier om de mennesker, der har gået her før mig,« siger Ib Krause-Kjær

»Det er spændende, at tingene har en forbindelse med fortiden og kan fortælle historier om de mennesker, der har gået her før mig. Det er det historiske sus, der driver mig. Samtidig er der det kulturhistoriske perspektiv. At vi med vores fund kan være med til at give andre indblik i vores fælles kulturarv.«

Allan Faurskov stopper op og tilføjer stolt, at det meste danefæ, der er fundet i de sidste tredive år, er fundet med metaldetektor.

»Med denne hobby bidrager vi til at 'redde' fortidsminder, der ellers vil blive nedbrudt af årelang syreregn og sprøjtemidler. Det er bedre for metalgenstande at blive konserveret og bevaret på museum end at ligge og rulle rundt i pløjelaget.«

Danefæ skal på museum

I museumsverdenen er der regler for, hvad der skal indleveres af fund i Danmark. Ifølge Ib Krause-Kjær er danefæ en værdifuld genstand, der ikke har nogen ejer, men en særlig kulturhistorisk værdi. Alt guld og sølv skal indleveres til det lokale museum, der sender det videre til Nationalmuseet. Det gælder også mønter, hvis de er af høj metalværdi eller er fra før Reformationen i 1536.

»Sporer vi for eksempel otte mønter i en pung, der er forsvundet samlet, betragtes det som et skattefund, og så skal det indleveres uafhængigt af årstal. Finder vi otte mønter, der er spredt ud over marken og dateret efter 1536, må vi beholde dem.«

Huskeliste til detektorturen

- Fundtaske
- Pinpointer: Håndholdt detektor
- GPS
- Arbejdsbælte
- Graveredskaber
- Kamera
- En halv tandbørste til at rengøre
- Fundposer
- Kort over området
- Spand til affald
- Proviant
- Beklædning til forholdene

Ib Krause-Kjær stopper op på signal fra detektoren. Han er efter endnu en times tålmodighed på sporet af noget. Det er et ben fra en støbejernsgryde, som han stolt viser frem.
»Når jeg indleverer danefæ, får jeg et danefæbevis, hvor mit navn, personnummer og stedets koordinater er registrerede. Der er forskel på behandlingstiden. Der kan gå år, inden jeg modtager en godtgørelse. Jeg kan ikke leve af det, for ofte er der tale om småbeløb, der efter aftale skal deles med lodsejeren.«

Uventede sjove fund

Ved middagstid vender amatørarkæologerne med røde kinder og beskidte gummistøvler detektorerne i retning af bilerne til en velfortjent pause og den obligatoriske snak om de første to timers fund. Genstandene lægges frem til gennemsyn og vurdering. De bliver nærstuderet med lup, og mønternes årstal bestemmes. Der er udover bronzelegeringen og grydebenet fra middelalderen et fragment af en blykugle fra et musketgevær fra 1600-tallet, en blyknap belagt med tin fra 1800-tallet og en 5-øre fra 1928.
Allan Faurskov sætter sin detektor på et stativ og stiller en sort spand frem til affald. En deltager kommer med en metalring. En anden med et metalstykke fra en ostehøvl og et dæksel fra en kondomdåse fra 1950'erne.
Allan Faurskov griner og konstaterer, at de finder de sjoveste ting.
»Detektoren indfanger ofte signaler fra affald, som sølvpapir, kapsler og tuber. Det er vores værste fjende. Vi indsamler alt. Dels for at rydde op på marken og dels for ikke finde det igen.«
Han sætter sig og fortæller anekdoter om ting, han har fundet for private. Det kan være alt fra mistede vielsesringe, smykker, bilnøgler, skelpæle og brønddæksler. Nogle gange dukker der ting op, som folk har mistet langt tilbage. Det skal afleveres på hittegodskontoret, medmindre man med lidt research selv finder ejeren.
Pausen er ved at være slut, og detektor-førerne bevæger sig atter ud på marken et par timer. Allan Faurskov siger smilende:
»Vi er optimistiske amatørarkæologer med drømmen om en dag at gøre det epokegørende fund som en runesten eller det tredje guldhorn.«

Ib Krause-Kjær viser stolt sine fund frem.

Fotos: Gitte Wind

Dagens detektordeltagere og fund

Ulrik Fristed, 36 år
»Jeg har fundet en 5-øre fra 1961. Den skal hjem til min møntsamling.«

Allan Faurskov, 42 år
»Jeg gravede en lille the-si op i metal. Den er svær at datere, og jeg sender den derfor til vurdering på Skanderborg Museum.«

Jan Rytter, 50 år
»Jeg har fundet et fragment fra et gammelt musketgevær fra 1700-tallet.«

Ib Krause-Kjær, 52 år
»Jeg fandt her inden pausen en 5-øre. Jeg har netop nærstuderet den med lup, og den er fra 1928.«

Poul Koefoed, 73 år
»Jeg fandt en metalring. Detektoren gav et godt signal. Men jeg tror desværre, at den er harmløs.«

Dagens samlede detektorfund.,der blev sendt til professionel vurdering på Skanderborg Museum.

Tekst og fotos: Gitte Wind

Detektor runden

Forsvundet og fundet igen

Kenny Thygesen er detektorfører. I april måned 2011 gjorde han et fund af en vielsesring ved Holbæk, der havde været forsvundet i 50 år.

Af Gitte Wind

For amatørarkæolog Kenny Thygesen var der ikke tale om noget usædvanligt fund, da han i foråret med sin detektor fandt en vielsesring på en mark.
»Den var helt glat og enkel, som det nok var på mode i krigsårene.«
I ringen var der indgraveret L.A. 24-4-41, de obligatoriske guldstempler for 14 karat og mesterstemplet L.M. Ved nærmere eftersyn viste sidstnævnte forkortelse at tilhøre et tidligere lokalt firma Lauritz Mathiesen, der havde fremstillet ringen.
Efter yderligere research i området og meget ihærdighed kunne Kenny Thygesen med glæde skrive følgende på klubbens hjemmeside nogle måneder senere:
»Nu er ejermanden fundet. Erling Seifert fik den som forlovelsesring og blev gift året efter i 1942. Konen, Laura med fødselsnavnet Andersen (L.A.), er død for mange år siden. Ringen er tabt i 1950'erne, og nu får han den tilbage i morgen af sin søn. Erling Seifert er i dag 98 år, sidder på plejehjem, fysikken er ikke så god længere, men hovedet klart. Det blev så enden på mit første guldfund.«

Sikker fund på detektorturen

»For at få et godt høstbytte smed bønderne i gamle dage en lykkemønt i det sydøstlige hjørne af marken. En skilling fra 1771 findes der mange af. Vi går altid derned sidst på dagen, for at sikre os at få en håndfuld mønter med hjem, hvis dagen er gået uden epokegørende fund,« siger Jan Rytter.

FAKTA

Detektorklubben Tellus blev dannet i 2007. Den er Danmarks største detektorklub med 200 medlemmer fra hele landet.
Detektorhobbyen startede i 1980'erne.
Der er ca. 500 detektorfolk i Danmark.

En blyknap med tinbelægning fra 1800-tallet. Den har sandsynligvis siddet på en gammel uniformsjakke. Knappen er fundet på marken ved Skørring lidt uden for Skanderborg.

Kondomdæksel fra 1950'erne fundet på detektortur på marken i Skørring.